

ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА – ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА

Държавен зрелостен изпит (ДЗИ) по география и икономика може да положите, ако във втори гимназиален етап сте изучавали учебния предмет за придобиване на профилирана подготовка. В този случай държавният зрелостен изпит включва учебно съдържание от задължителните модули на профилиращия учебен предмет, а цялата учебно-изпитна програма за изпита – времетраене, учебно съдържание, оценявани компетентности, общ брой и видове задачи, максимален брой точки и минимален праг за успешно полагане, е Приложение № 22 на Наредба № 7 от 11.08.2016 г. за профилираната подготовка.

ОБЩИ ПАРАМЕТРИ И ПРИМЕРНИ ЗАДАЧИ ЗА ДЗИ ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА (ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА) ЗА УЧЕБНАТА 2021 – 2022 ГОДИНА

ДЗИ по география и икономика, профилирана подготовка, включва 41 задачи, както следва:

- 20 задачи с избираем отговор
- 10 задачи с кратък свободен отговор
- 9 задачи с разширен свободен отговор
- 1 задача за изработване на картосхема
- 1 задача за отговор на проблемен въпрос/географски казус

Всеки вид задачи е илюстриран с примери. Те проверяват конкретни компетентности, заложи в учебно-изпитната програма. Представените примерни задачи са върху отделни оценявани компетентности от учебно-изпитната програма и не изчерпват съдържанието на изпитните варианти. Посоченият максимален брой точки е в зависимост от степента на сложност на задачата.

Задачите не следва да се възприемат като типови, които задължително ще се включват във всеки тестов вариант за ДЗИ. Формулировките на съответните задачи предполагат вариативност и няма да следват единичен модел. Наред с това трябва да се отчете, че придобиването на една и съща компетентност може да се проверява през една или повече задачи от различни видове. Максималният общ брой точки е 100.

ПРИМЕРНИ ЗАДАЧИ С ИЗБИРАЕМ ОТГОВОР

Кой процес е характерен за рурбанизацията?

- А) Население вторично се завръща в централните части на града.
- Б) В селата се пренасят стопански дейности, характерни за града.
- В) Нараства броят, ролята и големината на градовете в света.
- Г) Покрайнините на някои градове се застрояват с бидонвили за бедните.

Оценявана компетентност: Диференцира тенденциите в демографското и геополитическото развитие на глобално и регионално равнище.

Максимален брой точки: 1 т.

В таблицата са представени данни за различни производства на химическата промишленост в България. Кое от тях бележи най-голям *относителен* ръст за периода 2010 – 2016 г.?

Видове производства (в т)	2010 г.	2012 г.	2014 г.	2016 г.
Етерични масла	65	118	131	196
Агрехимикали	4 956	4 119	6 111	5 126
Бои и лакове	52 900	49 600	54 200	57 500
Минерални торове	256 000	315 000	458 000	429 000

- А) на агрохимикали
- Б) на бои и лакове
- В) на етерични масла
- Г) на минерални торове

Оценявана компетентност: Систематизира и трансформира географска и икономическа информация от различни източници.

Максимален брой точки: 1 т.

ПРИМЕРНИ ЗАДАЧИ СЪС СВОБОДЕН ОТГОВОР

Прочетете внимателно текста и предложете четири решения, описани в него, за преодоляване на последиците от енергийния проблем.

Изчерпването на изкопаемите енергийни ресурси все повече приближава, а намирането на нови начини за производство на енергия е ключово. За да не изпаднем в ситуация на енергиен недостиг, трябва да намерим пътя, който ще ни приближи към едно по-устойчиво развитие. Предизвикателствата са големи и много световни компании работят в тази посока. IBM и още 50 други лаборатории, например работят по създаването на батерия за автомобил, която да позволява пробег над 1000 километра. Малка канадска компания, наречена General Fusion, пък създава нова технология – магнетизиран насочен синтез, която ще впрегне енергията на слънцето. Учени в САЩ и Япония усилено работят върху идеята за създаване на космически соларни станции. В

състезанието за намиране на икономически рентабилно биогориво, изследователи са насочили вниманието си към нов изненадващ източник – водораслите...

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....

Оценявани компетентности: *Посочва примери за приложение на концепцията за устойчиво развитие.*

Систематизира и трансформира географска и икономическа информация от различни източници.

Максимален брой точки: 4 т.

Анализирайте данните в таблицата и решете задачата след нея.

КОЕФИЦИЕНТ НА РАЖДАЕМОСТ ПРЕЗ 2018 Г. ПО СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ, ОБЛАСТИ И МЕСТОЖИВЕЕНЕ (‰)			
Статистически райони области	Общо	Град	Село
Общо за страната	8.9	9.1	8.3
Северна и Югоизточна България			
Северозападен	7.9	8.0	7.7
Видин	6.8	7.3	6.0
Враца	8.4	8.5	8.2
Ловеч	8.2	8.4	7.8
Монтана	7.7	8.0	7.1
Плевен	8.0	7.9	8.3
Северен централен	7.7	7.7	7.7
Велико Търново	8.0	8.3	7.2
Габрово	6.8	6.8	6.7
Разград	8.3	7.6	9.0
Русе	7.7	8.0	6.6
Силистра	7.5	6.4	8.3
Североизточен	8.6	8.6	8.4
Варна	9.1	9.1	8.7
Добрич	7.4	7.3	7.5
Търговище	8.5	8.2	8.8
Шумен	8.4	8.3	8.5
Югоизточен	9.7	9.5	10.3
Бургас	9.1	8.8	9.8

Сливен	12.0	11.3	13.5
Стара Загора	9.2	9.2	9.3
Ямбол	9.8	10.4	8.5
Югозападна и Южна централна България			
Югозападен	9.3	9.7	7.0
Благоевград	8.7	9.4	7.8
Кюстендил	6.9	7.9	4.7
Перник	7.7	8.4	4.8
София	8.6	9.6	7.2
София (столица)	9.8	9.9	7.8
Южен централен	8.9	9.2	8.4
Кърджали	9.1	9.9	8.5
Пазарджик	9.4	9.5	9.3
Пловдив	9.5	9.6	9.0
Смолян	6.3	6.9	5.6
Хасково	7.9	8.0	7.8

Източник: НСИ

А) Запишете в кой район разликата между коефициента на раждаемост в градовете и селата за 2018 г. е най-голяма?

.....

Б) Коя област е с най-голяма разлика между коефициентите на раждаемост в градовете и селата за 2018 г.?

.....

В) Запишете две причини, поради които областта, която записахте, има най-голяма разлика между коефициентите на раждаемост в градовете и селата си за 2018 г.?

Първа причина:.....

Втора причина.....

Г) Запишете кои райони имат по-висок коефициент на раждаемост от коефициента на раждаемост на страната през 2018 г.?

.....

Оценявани компетентности: Обяснява демографски, икономически и екологични проблеми на национално, регионално и локално ниво. Систематизира и трансформира географска и икономическа информация от различни източници.

Максимален брой точки: 8 т.

**ПРИМЕРНИ ЗАДАЧИ С РАЗШИРЕН СВОБОДЕН ОТГОВОР ЗА СЪСТАВЯНЕ
НА КАРТОСХЕМА**

Разгледайте данните в таблицата за преките чуждестранни инвестиции в България по райони за 2018 година и решете задачата, свързана с тях.

А) Допълнете размера на преките чуждестранни инвестиции на групите в таблицата по колони.

Б) Групирайте районите в България по размера на преките чуждестранни инвестиции в тях и ги запишете в съответната колона от таблицата.

Райони	Преки чуждестранни инвестиции (в евро)	Група на		
		районите с малки по размер преки чуждестранни инвестиции (в хил. евро) от до евро	районите със средни по размер преки чуждестранни инвестиции (в хил. евро) от до евро	районите с големи по размер преки чуждестранни инвестиции (в хил. евро) от до евро
Северозападен	469 722			
Северен централен	1 111 658			
Североизточен	2 579 481			
Югоизточен	11 436 915			
Южен централен	2 993 144			
Югозападен	14 562 478			

Източник: НСИ

В) Изработете картосхема на преките чуждестранни инвестиции по райони в България за 2018 г. Създайте легенда.

легенда

	_____
	_____
	_____

Оценявана компетентност: Събира, анализира и представя географска информация за развитието на регионите от различни източници.

Максимален брой точки: 11 т.

Означете със знак X върху вашата картосхема територията на три области, в които според вас са инвестирани най-много преки чуждестранни инвестиции през 2018 г.

Оценявани компетентности: Коментира развитието на районите за планиране в контекста на европейските политики, националните приоритети и местно самоуправление в България. Систематизира и трансформира географска и икономическа информация от различни източници.

Максимален брой точки: 3 т.

Запишете имената на трите области, които означихте, и срещу всяка от тях отбележете по два аргумента в подкрепа на вашето твърдение:

I. Област е сред първите по размер на преките чуждестранни инвестиции през 2018 г., защото:

- 1).....
-
-
- 2).....
-
-

II. Област е сред първите по размер на преките чуждестранни инвестиции през 2018 г., защото:

- 1).....
-
-
- 2).....
-
-

III. Област е сред първите по размер на преките чуждестранни инвестиции през 2018 г., защото:

- 1).....
-
-
- 2).....
-
-

Оценявани компетентности: Коментира развитието на районите за планиране в контекста на европейските политики, националните приоритети и местно самоуправление в България.

Събира, анализира и представя географска информация за развитието на регионите от различни източници.

Максимален брой точки: 6 т.

ПРИМЕРИ ЗА ОТГОВОР НА ПРОБЛЕМЕН ВЪПРОС

Прочетете трите текста и разгледайте картосхемата за териториално разположение на атомните електроцентрали във Франция. Какво е значението и бъдещето на ядрената (атомната) енергетика в света?

Формулирайте вашия отговор в текст до 800 думи, като спазвате следната последователност:

- 1. Дайте кратък отговор на въпроса.*
- 2. Формулирайте аргументи, подкрепящи отговора, които са в логическа последователност (аргументативна редица).*
- 3. Използвайте термини, които са характерни за географската наука и отразяват спецификата на явлениято или процеса.*

Ядрената енергетика отстъпва пред възобновяемите енергии едновременно по отношение на разходите и на капацитетите, което я прави по-малко ефективна в борбата с глобалното затопляне. Това сочи експертният доклад за състоянието на световната атомна енергетика (World Nuclear Industry Status Report) за 2019 г. Към средата на 2019 г. новите поколения вятърни и слънчеви централи конкурират ефективно съществуващите атомни централи, включително и по разходите, а производственият им капацитет нараства по-бързо в сравнение с всички други браншове, се казва в документа. "Спешно трябва да се стабилизира климатът. Атомната енергетика е бавна. Тя не отговаря на никакви технически или оперативни необходиминости, които пестеливите на въглеродни емисии нейни конкуренти удовлетворяват по-добре, при по-ниски цени и по-бързо", изтъква Майкъл Шнайдер, който координира съставянето на доклада. Ядрената енергия е и много по-скъпа. Цената за производството на слънчева енергия варира от 36 до 44 долара на мегаватчас, при вятърната енергия е между 29 и 56 долара на мегаватчас, а ядрената енергия е в диапазона на 112 до 189 долара на мегаватчас. През последното десетилетие актуализираните разходи, включващи общо цената за изграждането и експлоатацията на централата заедно с производството, са намалели с 88% при слънчевата енергия и с 69% при вятърната, докато при атомната енергия са нараснали с 23%. Що се отнася до инвестициите, Китай е вложил 91 милиарда долара за развитие на ВЕИ през 2018 г. и едва 6,5 милиарда долара за АЕЦ. В САЩ производствените мощности на ВЕИ се очаква да нараснат с 45 гигавата през следващите три години, докато при ядрената енергетика и въглищата се очаква спад с 24 гигавата. Китай остава най-активен по отношение изграждането на реактори, като е построил 40 през последните 10 години, но производството на ядрения сектор е с една трета по-малко,

отколкото на вятърната енергетика. Там се строят все още няколко АЕЦ, но няма нови проекти от 2016 година.

АЕЦ в света продължават да работят по високи стандарти, като растежът на атомната енергетика е голям – повече от 20 нови атомни реактора се предвижда да бъдат включени към мрежата до края на 2020 г. Производството на атомна енергия в света през 2018 г. е нараснало за шеста поредна година с 61 тераватчаса в сравнение с 2017 г., достигайки 2563 тераватчаса. Това е повече от 10% от световното търсене на електроенергия. Най-бързо е нараснал делът на атомната енергетика в Азия – 56,3 тераватчаса до 533,0 тераватчаса. Девет атомни реактора са започнали да произвеждат електроенергия през 2018 г. (в сравнение с четири през 2017 г.), като 7 от тях са построени в Китай и два – в Русия. Четири реактора в Япония, които са с обща мощност 5,6 гигавата, са получили одобрение да възобновят работата си. Това заявява генералният директор на Световната ядрена асоциация Агнета Ризинг в последния „Доклад за постиженията на ядрената енергетика“.

Със своите 71,6% атомната енергетика е най-важният базов, сигурен, нискоемисионен и икономически рентабилен производител на електричество във Франция. Френските атомни електроцентрали са с огромно значение за икономиката на страната. Това е продиктувано от няколко обстоятелства като: наличието на солиден наука и традиции в сектора; технологични иновации; трайно присъствие на международните пазари чрез експорт на ядрени технологии. Френската ядрена индустрия генерира огромни приходи за бюджета на страната от експорт на електроенергия, произведена от АЕЦ. Главните експортни дестинации са съседни държави като Италия, Испания, Германия и Швейцария. През 2018 г. най-голямата държавна енергийна компания Électricité de France (EDF), която е собственик на всички 58 ядрени реактора в страната, е възложила контракт на „Фраматом“ за модернизация на 32 реактора от 900-мегаватовия френски клас. Това действие ясно сигнализира, че Франция ще продължи да разчита на ядрената си енергия като основен, екологично чист и икономически рентабилен източник на електричество – както за нуждите на вътрешния пазар, така и за износ към съседни държави.

Териториално разположение на атомните електроцентрали във Франция

Оценявани компетентности: *Прогнозира влиянието на високите технологии върху световното икономическо развитие.*

Проучва различни източници на географска и икономическа информация.

Систематизира и трансформира географска и икономическа информация от различни източници.

Максимален брой точки: 20 т.

Една от амбициозните цели на Европейската комисия е постигането на нулеви нетни въглеродни емисии до 2050 г. – т.нар. „европейска зелена сделка“.

Какви мерки за изпълнението на тази задача следва да се предприемат в България? Как това би се отразило върху социално-икономическото развитие на страната в позитивен и негативен план?

Формулирайте вашия отговор в текст до 800 думи, като спазвате следната последователност:

1. *Дайте кратък отговор на въпроса.*
2. *Формулирайте аргументи, подкрепящи отговора, които са в логическа последователност (аргументативна редица).*
3. *Използвайте термини, които са характерни за географската наука и отразяват спецификата на явлениято или процеса.*

Оценявана компетентност: *Изразява аргументирано мнение по важни международни проблеми и конфликти.*

Максимален брой точки: 20 т.